

การพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน
ในจังหวัดขอนแก่น

THE POTENTIAL DEVELOPMENT FOR COMMUNITY ENTERPRISE
OPERATION IN KHONKAEN PROVINCE*

รัชดา ภักดิ์ยิ่ง

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

Ratchada Phakdeeying

Northeastern University, Thailand

E-mail: dr.ratchy.neu@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาสภาพการดำเนินงาน 2) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงาน และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดขอนแก่น เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลจาก กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดขอนแก่นที่ผ่านการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนในระดับดี จำนวนทั้งสิ้น 192 ตัวอย่าง ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์องค์ประกอบ

ผลการวิจัยพบว่า (1) สภาพการดำเนินงาน ด้านการจัดการสินค้า/บริการและการผลิตมีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมาก รองลงมาด้านการบริหารจัดการ ด้านผู้นำ ด้านการจัดการด้านการตลาด ด้านระบบการเงินและการจัดสรรรายได้ ด้านการบริหารสมาชิกและการมีส่วนร่วม ด้านการจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสาร และการสร้างเครือข่ายตามลำดับ (2) เมื่อวิเคราะห์ปัจจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนทั้งสิ้น 8 ปัจจัยและ (3) เสนอแนวทางในการพัฒนาการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดขอนแก่นควรดำเนินการใน 8 ด้านดังนี้ 1) ด้านการบริหารจัดการ 2) ด้านคุณภาพและมาตรฐาน 3) ด้านภาวะผู้นำ 4) ด้านการบริหารการตลาด 5) ด้านเครือข่าย 6) ด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก 7) ด้านบัญชี/การเงิน และ 8) ด้านการจัดการความรู้

คำสำคัญ : การพัฒนาศักยภาพ, วิสาหกิจชุมชน, การดำเนินงาน

Abstract

The research aims to 1) study the Operation of The Community Enterprise 2) factors related to the Operation and 3) Processing Potential Development for Community Enterprise Operation in Khonkaen Province. Quantitative Research was conducted and data were collected from Processing Operation that evaluate by the community enterprise potential assessment, And get of 192 informants. Using questionnaires as tools in data collection and using Frequency, percentage, arithmetic mean, standard deviation and factor analysis.

The study indicated; (1) The community enterprises had average at high level were Product / Service Management, next in ranks were Management, Leader, Market Management, Financial system and income allocation, Knowledge management and information, and Network in orderly. (2) Factor related to the Operation were 8 factors and (3) A guideline for the potential development for community enterprise operation in khonkaen province were 8 factors that; 1) Management 2) Quality and Standards 3) Leadership 4) Marketing Management 5) Networking 6) Involvement of Members 7) Finance /accounting And 8) Knowledge Management.

Keywords: Potential Development, Community Enterprise, Operation

บทนำ

วิสาหกิจชุมชน (community enterprise) คือกิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรือกิจการอื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลในรูปแบบใด หรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชน

(พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, 2548: 1) ซึ่งเกิดจากการรวมตัวกันของเกษตรกรในการประกอบธุรกิจในระดับชุมชน โดยชุมชนต้องเป็นผู้ดำเนินการหลัก ผลผลิตต้องมาจากระบวนการดำเนินงานภายในชุมชน ชุมชนเป็นผู้ริเริ่มสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้และสร้างนวัตกรรมโดยชุมชน มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับภูมิปัญญา มีความมั่นคง ได้รับการรับรองตามกฎหมายการส่งเสริมความรู้ โดยมีการดำเนินการแบบบูรณาการเชื่อมโยงกับกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ ดำเนินการเป็นเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน มีการเรียนรู้และสามารถนำไปปฏิบัติและสามารถถ่ายทอดไปยังผู้อื่นได้ และที่สำคัญวิสาหกิจชุมชนเน้นการพึ่งตนเองอันเป็นเป้าหมายที่สำคัญที่จะทำให้วิสาหกิจชุมชนเติบโตและอยู่ได้อย่างยั่งยืน สนับสนุนได้จากการสัมภาษณ์ของเลศวิโรจน์ โกวัฒนะ ที่กล่าวว่า วิสาหกิจชุมชน มีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชน รวมทั้งเป็นกิจการที่สามารถขับเคลื่อนเศรษฐกิจในระดับฐานราก สามารถพึ่งพาตนเอง สร้างงาน สร้างรายได้ให้กับชุมชนได้อย่างเข้มแข็ง ปัจจุบันวิสาหกิจชุมชนเข้ามามีบทบาทต่อเศรษฐกิจไทยอย่างเห็นได้ชัด จากจำนวนวิสาหกิจชุมชนที่เติบโตมากกว่า 85,000 แห่ง สมาชิกรวมไม่ต่ำกว่า 1.4 ล้านคน สามารถสร้างเม็ดเงินเข้าระบบเศรษฐกิจได้สูงเฉลี่ย 2.55 หมื่นล้านบาท การรวมกลุ่มของวิสาหกิจชุมชน จึงถือเป็นการรวมพลังสร้างสรรค์ผลผลิต สร้างมูลค่าเพิ่ม มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นพัฒนาผลิตภัณฑ์ ต่อยอดด้วยภูมิปัญญาสากลสามารถยกระดับไปสู่ผู้ประกอบการระดับสูงต่อไปได้ ถือได้ว่าวิสาหกิจชุมชนเป็นจุดเริ่มต้นนำไปสู่รากฐานเศรษฐกิจที่มั่นคงและยั่งยืนของระบบเศรษฐกิจระดับประเทศ ตอบสนองต่อนโยบายรัฐบาลที่มุ่งมั่นพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็งต่อไป (เลศวิโรจน์ โกวัฒนะ, 2561)

จากรายงานการศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในหลาย ๆ แห่งพบว่า วิสาหกิจชุมชนยังคงมีปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานหลากหลายประการ อาทิ เช่น ปัญหาด้านการตลาด วิสาหกิจชุมชนไม่สามารถจำหน่ายสินค้าได้หรือจำหน่ายได้ไม่มากนัก ซึ่งอาจสืบเนื่องมาจากไม่มีแหล่งตลาดรองรับ หรือไม่สามารถขยายตลาดได้ หรือบางแห่งมีการแข่งขันกับคู่แข่งรายใหญ่ ๆ ปัญหาด้านการเงินและด้านบัญชี เช่นการขาดเงินลงทุน ขาดกระแสเงินสดหมุนเวียน ไม่มีระบบบัญชีที่ดี ปัญหาด้านการบริหารจัดการ เช่น ความไม่พร้อมเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่ม ขาดความเชื่อถือในผู้นำกลุ่ม ขาดการพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง ขาดการใช้เทคโนโลยีมาดำเนินงานเป็นต้น (สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2561: 5) ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะมีการบริหารจัดการกลุ่ม จัดการทรัพยากร

ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการจัดการทรัพยากรมนุษย์ เงินทุนและสินทรัพย์อื่น ๆ รวมไปถึงทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาผลิตให้เกิดประโยชน์สามารถนำไปจัดการในการจำหน่ายอีกด้วยพร้อมที่ขยายตลาดไปยังผู้บริโภคทั้งในประเทศและต่างประเทศให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น

ซึ่งจากที่กล่าวมานั้น จะพบว่าการศึกษเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนแม้จะพบประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นกับชุมชนในการปรับนำไปใช้ แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นอันเกิดจากการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนก็ยังมีอยู่ อาทิ เช่น ด้านผู้นำและการบริหารวิสาหกิจชุมชน ด้านการบริหารตลาด ด้านการจัดการความรู้และข้อมูล ด้านการบริหารสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ด้านการจัดการสินค้าหรือบริการ ด้านระบบการเงินและการจัดสรรรายได้ผลตอบแทน ด้านการสร้างเครือข่ายและด้านอื่น ๆ ดังนั้นจึงเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นต้องมีการศึกษาวิจัยเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนให้มีการดำเนินงานได้ด้วยความสะดวก สามารถแข่งขันได้ ส่งผลให้มีการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืนเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดขอนแก่น
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดขอนแก่น

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ประชากร คือผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน กลุ่มผลิตสินค้า กลุ่มการให้บริการ และกลุ่มสถาบันเกษตรกรในจังหวัดขอนแก่นที่มีผลการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนระดับดี จำนวนทั้งสิ้น 365 แห่ง กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ Yamane (1967: 886) ได้จำนวนขนาดกลุ่มตัวอย่าง

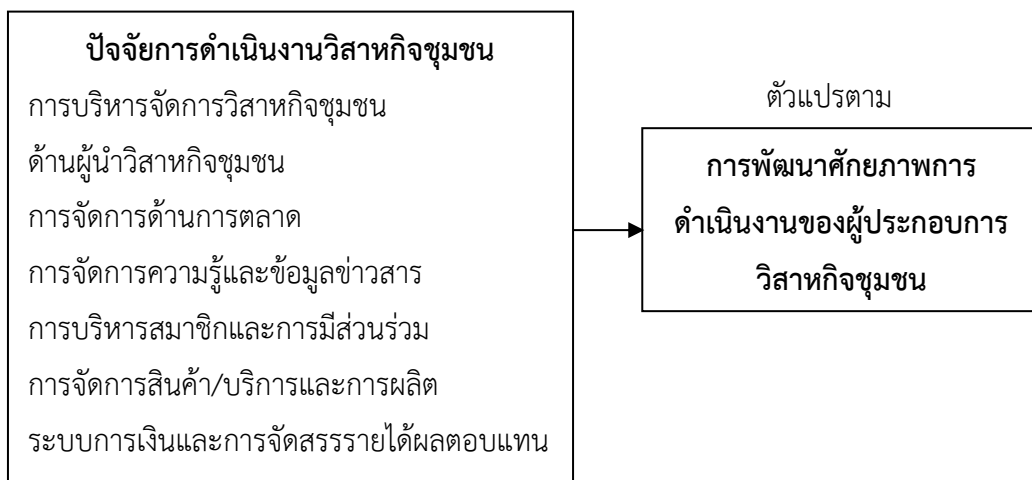
จำนวน 192 แห่ง เก็บรวบรวมข้อมูลจาก ประธานวิสาหกิจชุมชนหรือกรรมการวิสาหกิจละ 1 คน รวมทั้งสิ้น 192 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสอบถาม ซึ่งสร้างขึ้นจากกรอบแนวคิดที่ได้มาจากการศึกษาทฤษฎี แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยสอบถามเกี่ยวกับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ดำเนินการหาคุณภาพโดยผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน พบว่า แบบสอบถามมี โดยมีค่า IOC เท่ากับ 1.00 ทุกข้อ และนำไปทดลองเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างวิสาหกิจชุมชนที่มีใช้กลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยจำนวนทั้งสิ้น 30 คนและนำมาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับได้เท่ากับ 0.982 ถือว่ามีค่าความเชื่อมั่นเพียงพอในการนำไปใช้

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของข้อมูล การวิเคราะห์ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) โดยวิธี Principal-Component Analysis (PC) และใช้วิธีหมุนแกนอโทโกนอลแบบวาริแมกซ์ (Varimax Orthogonal)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรต้น

ผลการวิจัย

1) ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดขอนแก่น จำนวน 192 คน พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 78.12 มีอายุระหว่าง 41 - 50 ปี ร้อยละ 32.81 มีการศึกษาระดับประถมศึกษาร้อยละ 45.83 และระดับมัธยมศึกษาร้อยละ 39.58 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 10,000 บาทคิดเป็นร้อยละ 56 ส่วนใหญ่เป็นวิสาหกิจชุมชน สิ่งทอผลิตภัณฑ์จากผ้าคิดเป็นร้อยละ 37.50 กลุ่มจักรสานและสิ่งประดิษฐ์ร้อยละ 20.31 กลุ่มแปรรูปอาหารแปรรูปผลผลิตร้อยละ 18.75 และกลุ่มพืชผลิตภัณฑ์สมุนไพรร้อยละ 17.19 ตามลำดับ ส่วนใหญ่มีเงินทุนหมุนเวียน ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนมากกว่า 110,000 บาทร้อยละ 36.98 รองลงมาคือ 30,000 – 70,000 บาทร้อยละ 27.08 ระยะเวลา การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนมากกว่า 5 ปีร้อยละ 52.61 ส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมากกว่า 30 คนร้อยละ 51.56 ที่มาของทุนในการประกอบกิจการ วิสาหกิจชุมชนมาจากทุนเงินสดจากการระดมทุนของสมาชิกร้อยละ 60.94 และผู้ตอบแบบ สอบถามทุกคนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย เป้าหมายและทิศทางของกลุ่มคิดเป็นร้อยละ 100

ระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนที่มีต่อสภาพการ ดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนพบว่า ภาพรวมโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.80$ S.D. = 0.35) โดยพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การจัดการสินค้า/บริการและการ ผลิต ($\bar{X} = 4.39$ S.D. = 0.44) รองลงมาด้านการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.04$ S.D. = 0.57) ด้านผู้นำวิสาหกิจชุมชนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03$ S.D. = 0.56) ด้าน การจัดการด้านการตลาดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.74$ S.D. = 0.39) ระบบการเงินและการจัด สรรรายได้และผลตอบแทนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.71$ S.D. = 0.77) ด้านการบริหารสมาชิก และการมีส่วนร่วมของวิสาหกิจชุมชนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.53$ S.D. = 0.71) ด้านการ จัดการความรู้และข้อมูลข่าวสารอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.42$ S.D. = 0.62) และการสร้าง เครือข่ายอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.92$ S.D. = 0.49)

2) ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน ในจังหวัดขอนแก่นแสดงผลการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตาม ได้ค่า Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy. : KMO เท่ากับ 0.830 ซึ่งมากกว่า .50 ตามเกณฑ์ค่าที่ Hair et al. (2006;1288) ได้กล่าวไว้ และได้ค่า Bartlett's Test of

Sphericity 6809.373, $df = 861$, $Sig = .000$ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 แสดงว่าเมตริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแตกต่างจากเมตริกซ์เอกลักษณ์อย่างมีนัยสำคัญนั่นคือ ตัวแปรทั้ง 48 ตัวแปรมีความสัมพันธ์กันเพียงพอจึงมีความเหมาะสมสำหรับนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบได้ แสดงค่าน้ำหนักองค์ประกอบในแต่ละตัวแปรหลังการหมุนแกนแบบตั้งฉาก (Orthogonal rotation) โดยวิธี Varimax เลือกตัวแปรที่มีน้ำหนักองค์ประกอบที่มีค่ามากกว่า .30 ถ้าตัวแปรใดมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบใกล้เคียงกันหลายค่ามากกว่า 1 องค์ประกอบ พิจารณาค่าองค์ประกอบจะต้องมีตัวแปร อย่างน้อย 3 ตัวแปร ถือนับได้ว่าเป็นหนึ่งองค์ประกอบ (อุทุมพร จามรمان, 2523: 171) ผลการวิเคราะห์พบว่า ได้องค์ประกอบทั้งสิ้น 8 ปัจจัย สามารถอธิบายความแปรปรวนสะสมได้ร้อยละ 91.32 ของความแปรปรวนทั้งหมด ประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ (Management) 2) ด้านคุณภาพและมาตรฐาน (Quality and Standards) 3) ด้านภาวะผู้นำ (Leadership) 4) ด้านการบริหารการตลาด (Marketing Management) 5) ด้านเครือข่าย (Networking) 6) ด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก (Involvement of Members) 7) ด้านบัญชีการเงิน (Finance /accounting) 8) ด้านการจัดการความรู้ (Knowledge Management)

3) เสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดขอนแก่นได้ดังนี้

3.1 ด้านการบริหารจัดการ (Management) จะพิจารณาภาพรวมในด้านการวางแผน การจัดองค์การ การนำ/สั่งการ และการควบคุม โดยด้านการวางแผนผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน จะต้องมีการดำเนินการวางแผนและกำหนดเป้าหมายในการดำเนินงานอย่างชัดเจนทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพรวมทั้งมีการนำ/ควบคุมให้การดำเนินการเป็นไปตามแผนที่วางไว้ โดยเน้นให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงาน กำหนดเป้าหมายและทิศทางของกลุ่มรวมทั้งมีส่วนร่วมในด้านการจัดสรรรายได้และผลประโยชน์ของกลุ่มเพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานที่เหมาะสมและเข้าใจร่วมกัน นอกจากนั้นวิสาหกิจชุมชนจะต้องมีการจัดวางระบบการดำเนินการโดยมีการจัดวางตำแหน่งและโครงสร้างองค์กรพร้อมแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างชัดเจน มีผู้นำในการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพเปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการคัดเลือกผู้นำและกรรมการของกลุ่ม เลือกผู้นำที่มีความเสียสละและมีความซื่อสัตย์เข้ามาเป็นผู้บริหารของกลุ่ม มีการประชุมทบทวนการทำงานร่วมกันระหว่างคณะกรรมการและสมาชิกเป็นประจำมีการประติดติดตามและประเมินผลการดำเนินงานรวมทั้งแจ้งให้สมาชิกทราบเพื่อการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

3.2 ด้านคุณภาพและมาตรฐาน (Quality and Standards) ต้องคำนึงถึงปัจจัยในการดำเนินงานต่าง ๆ อย่างมีคุณภาพและมีมาตรฐานในกระบวนการผลิตสินค้า/บริการโดยเริ่มตั้งแต่ การวางแผนการผลิตสินค้าและกำหนดขั้นตอนการผลิตอย่างมีระบบ กำหนดขั้นตอน กระบวนการผลิตสินค้า/บริการที่ชัดเจนเป็นที่เข้าใจร่วมกันระหว่างสมาชิก ส่งเสริมการใช้วัตถุดิบที่มีในท้องถิ่น กำหนดและตรวจสอบคุณภาพของวัตถุดิบที่นำมาผลิตสินค้าผลิตภัณฑ์ที่ผลิตได้มาตรฐานและเป็นที่ยอมรับ มีการตรวจสอบคุณภาพของสินค้าและบริการก่อนออกจำหน่ายอย่างสม่ำเสมอ การกำหนดราคาเป็นมาตรฐานและยอมรับได้ เมื่อมีการจำหน่ายผลิตภัณฑ์จะต้องมีการจดบันทึกการเงินหรือบัญชีอย่างสม่ำเสมอและเป็นระบบ รวมทั้งมีการเปิดเผยข้อมูลทางการเงินให้สมาชิกทราบอย่างเป็นทางการและตรวจสอบได้ และจะต้องดำเนินการพัฒนาอย่างต่อเนื่องโดยการคิดค้น ปรับปรุงวิธีการผลิตใหม่ ๆ เพื่อการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพและลดต้นทุนเพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชนให้มีคุณภาพเป็นที่เชื่อถือของผู้บริโภคอย่างยั่งยืน

3.3 ด้านภาวะผู้นำ (Leaderships) ผู้นำต้องมีความรู้และประสบการณ์ในการประกอบการวิสาหกิจชุมชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเภทของวิสาหกิจชุมชนของกลุ่ม ผู้นำมีวิสัยทัศน์และความคิดริเริ่มในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน มีความรับผิดชอบในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน มีการจัดสรรตำแหน่งงานที่เหมาะสมกับประสบการณ์และความเชี่ยวชาญของสมาชิกโดยไม่เลือกปฏิบัติ รวมทั้งสามารถสื่อสารและประสานงานผู้เกี่ยวข้องทั้งหมดได้เป็นอย่างดี ตลอดจนสามารถแก้ปัญหาและแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนได้

3.4 ด้านการบริหารการตลาด (Marketing Management) การบริหารการตลาดเพื่อพัฒนาศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนพิจารณาองค์ประกอบของส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix) 4P โดยมีแนวทางด้านพัฒนาผลิตภัณฑ์ควรมีให้เลือกหลากหลายทั้งรูปแบบสีสันทัน และลดทอนรวมทั้งมีการพัฒนาออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ เสนอต่อลูกค้าเสมอ ด้านการกำหนดราคาให้เหมาะสมกับคุณภาพของผลิตภัณฑ์หรือบริการไม่ถูกหรือแพงจนเกินไป และคุ้มกับต้นทุนของการผลิตและการดำเนินการ ด้านช่องทางการจำหน่ายมีการนำผลิตภัณฑ์ไปจำหน่ายหลากหลายช่องทาง อาทิ งานแสดงสินค้าหรือเทศกาลต่าง ๆ รวมทั้งมีการขายสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ เช่น เว็บไซต์ เฟสบุ๊ก ไลน์ เป็นต้น ซึ่งถือว่าเป็นช่องทางที่เหมาะสมกับกลุ่มผู้บริโภคในปัจจุบัน และสุดท้ายด้านการส่งเสริมการขาย มีการจัดการ

ส่งเสริมการขายในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ลด แลก แจก แถม การเป็นสมาชิก อย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งมีการโฆษณา/ประชาสัมพันธ์สินค้าและบริการผ่านสื่อต่าง ๆ อยู่เสมอ

3.5 ด้านเครือข่าย (Networking) วิสาหกิจชุมชนต้องได้เข้าร่วมกิจกรรมและรับการสนับสนุนและส่งเสริมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการสร้างเครือข่ายกับวิสาหกิจกลุ่มอื่น ๆ มีการจัดกิจกรรมพบปะกันระหว่างวิสาหกิจอื่น ๆ เพื่อสร้างความสัมพันธ์และเครือข่าย โดยแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ในการบริหารจัดการ การผลิต การตลาดจากวิสาหกิจอื่น ๆ และนำมาปรับใช้กับวิสาหกิจของตนเองเพื่อประกอบกิจการและธุรกิจให้สูงขึ้นในระดับก้าวหน้า

3.6 การมีส่วนร่วมของสมาชิก (Involvement Members) เปิดโอกาสให้สมาชิกสามารถร่วมจัดหา/คัดเลือกวัตถุดิบให้เพียงพอและทันต่อความต้องการของกลุ่มและลูกค้า มีส่วนร่วมในการวางแผนการตลาดและหาตลาดให้กลุ่ม รวมทั้งมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและร่วมแก้ไขปัญหาของกลุ่ม

3.7 การเงิน/บัญชี (Finance/Accounting) ควรมีระบบการชำระเงินหลายรูปแบบเหมาะสมกับความต้องการของลูกค้าและการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน มีการจ่ายค่าตอบแทนและเงินปันผลให้สมาชิกอย่างมีระบบและเป็นธรรมและมีการจัดทำบัญชีการเงินที่ชัดเจนและโปร่งใส

3.8 การจัดการความรู้ (Knowledge Management) คณะกรรมการและสมาชิกควรได้รับการส่งเสริมให้เข้าร่วมอบรมสัมมนาและศึกษาดูงานชุมชนอื่น ๆ เพื่อพัฒนาตนเองและกลุ่ม กลุ่มวิสาหกิจชุมชนจัดให้มีการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานอบรมวิชาชีพและทักษะในการทำงานให้กับสมาชิก มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการความรู้เพื่อส่งเสริมการผลิตสินค้าและบริการ รวมทั้งมีการดำเนินการจัดเก็บองค์ความรู้ที่ได้ในรูปแบบของเอกสารหรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์

อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วยปัจจัยสำคัญทั้งสิ้น 8 ปัจจัย ประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ (Management) โดยพิจารณาภาพรวมในด้านองค์ประกอบกระบวนการในการบริหาร ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การนำ/สั่งการ และการควบคุม สอดคล้องกับ

อัคม์เดชเดชา ปานท่าไขและชญาภัทร ก่ออารีโย (2561) ที่พบว่า การวางแผน การจัดโครงสร้างองค์กร มีผลต่อการพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน โดยมีการวางแผนและกำหนดเป้าหมายในการดำเนินงานอย่างชัดเจนทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ รวมทั้งมีการดำเนินการตามแผนที่วางไว้ โดยเน้นให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงาน กำหนดเป้า หมายและทิศทางของกลุ่มรวมทั้งมีส่วนร่วมในด้านการจัดสรรรายได้ และผลประโยชน์ของกลุ่มเพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานที่เหมาะสมและเข้าใจร่วมกัน

2) ด้านคุณภาพและมาตรฐาน (Quality and Standards) ในการผลิตสินค้า/บริการ และการตั้งแต่การวางแผนการผลิตสินค้าและกำหนดขั้นตอนการผลิตอย่างมีระบบ ส่งเสริมการใช้วัตถุดิบที่มีในท้องถิ่น กำหนดและตรวจสอบคุณภาพของวัตถุดิบที่นำมาผลิตสินค้า ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตได้มาตรฐานและเป็นที่ยอมรับ มีการตรวจสอบคุณภาพของสินค้าและบริการ ก่อนออกจำหน่ายอย่างสม่ำเสมอ สอดคล้องกับ เสถียรณภัส ศรีวะธมย์ (2016) ที่พบว่า ความคิดเห็นของสมาชิกที่มีต่อการดำเนินการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ที่พบว่า ด้านการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานมีผลต่อการดำเนินการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

3) ด้านภาวะผู้นำ (Leadership) โดยผู้นำต้องมีความรู้และประสบการณ์ ผู้นำมีวิสัยทัศน์และความคิดริเริ่ม มีความรับผิดชอบ มีการจัดสรรตำแหน่งงานที่เหมาะสมกับประสบการณ์และความเชี่ยวชาญของสมาชิก รวมทั้งสามารถสื่อสารและประสานงานผู้เกี่ยวข้องทั้งหมดได้เป็นอย่างดี ตลอดจนสามารถแก้ปัญหาและแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนได้ สอดคล้องกับการศึกษาของ Wronka.M (2013) ที่พบว่าปัจจัยแห่งความสำเร็จของกิจการเพื่อสังคมองค์ประกอบหนึ่งคือ ความเข้มแข็งของภาวะผู้นำ รวมทั้งสอดคล้องกับ สุดารัตน์ แ่มเงินและคณะ (2560) ที่พบว่า ปัจจัยด้านผู้นำมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จด้านศักยภาพชุมชน และ ณัฐพล บัวเปลี่ยนสี และคณะ (2560) ที่พบว่าปัจจัยด้านผู้นำสามารถนำมาใช้เป็นตัวชี้วัดความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน

4) ด้านการบริหารการตลาด (Marketing Management) การพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดขอนแก่นพิจารณาองค์ประกอบของส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix) 4P) การบริหารจัดการในด้านผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่ายและการส่งเสริมการขาย สอดคล้องกับมุมมองการบริหารจัดการด้านการตลาดของ ชีโนรส เกียรติไพศาล (2551) ที่กล่าวว่า ตัวแปรทางการที่ควบคุมได้ใช้เพื่อสร้างความพึงพอใจต่อกลุ่มเป้าหมายของวิสาหกิจชุมชน ประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัด

จำหน่ายและการส่งเสริมการตลาด และ อัคม์เดชเดชา ปานท่าไขและ ชญาภัทร กี่อารีโย (2561) ที่กล่าวว่า แนวทางการพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปอาหารควรผลิตสินค้าให้ตรงกับความต้องการของตลาด

5) ด้านเครือข่าย (Networking) การมีเครือข่ายที่ดีอาจกล่าวได้ว่า เป็นการลดต้นทุนการประกอบการ รวมทั้งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง หรือแลกเปลี่ยนความรู้ที่จะนำมาพัฒนาการดำเนินงานให้เกิดประสิทธิภาพ แนวทางการดำเนินงานด้านเครือข่ายเพื่อการพัฒนาการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดขอนแก่น วิสาหกิจชุมชนต้องได้เข้าร่วมกิจกรรมและรับการสนับสนุนและส่งเสริมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สอดคล้องกับแนวคิดของ นวรัตน์ นิธิชัย และอนันต์ นภาพรรณ พัฒนฉัตรชัย (2561) ที่ว่า แนวทางการพัฒนารูปแบบเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน โดยการพัฒนาความสัมพันธ์ของเครือข่ายให้มีความ เข้มแข็ง โดยการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้กับสถาบันการศึกษา วิสาหกิจชุมชนต้นแบบ เอกชนและภาครัฐ เพื่อให้เกิด พัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้มีศักยภาพ

6) ด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก (Involvement of Members) คือการเปิดโอกาสให้สมาชิกสามารถร่วมจัดหา/คัดเลือกวัตถุดิบให้เพียงพอและทันต่อความต้องการของกลุ่ม และลูกค้า มีส่วนร่วมในการวางแผนการตลาดและหาตลาดให้กลุ่ม รวมทั้งมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและร่วมแก้ไขปัญหากลุ่ม สอดคล้องกับการศึกษาของ สยาม ทิมี่ และคณะ (2558) ที่พบว่า ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน

7) ด้านบัญชีการเงิน (Finance /accounting) การมีระบบการชำระเงินหลายรูปแบบเหมาะสมกับความต้องการของลูกค้าและการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน มีการจ่ายค่าตอบแทนและเงินปันผลให้สมาชิกอย่างมีระบบและเป็นธรรมและมีการจัดทำบัญชีการเงินที่ชัดเจนและโปร่งใส สอดคล้องกับ อัคม์เดชเดชา ปานท่าไขและชญาภัทร กี่อารีโย (2561) ที่พบว่า ด้านบัญชี/การเงิน จัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายที่แท้จริงมีผลต่อการพัฒนาศักยภาพการดำเนินงาน

8) ด้านการจัดการความรู้ (Knowledge Management) ควรส่งเสริมให้เข้าร่วมอบรมสัมมนาและศึกษาดูงานชุมชนอื่น ๆ เพื่อพัฒนาตนเองและกลุ่ม มีการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการดำเนินงาน อบรมวิชาชีพและทักษะในการทำงานให้กับสมาชิก มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการความรู้เพื่อส่งเสริมการผลิตสินค้าและบริการ

สอดคล้องกับ นันทนภัส พงศ์โกคินสถิต (2552) ที่กล่าวว่าการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเป็นการเพิ่มพูนภูมิปัญญาและประสบการณ์ด้วยการอบรมนา ศึกษาดูงานและรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องอย่างสม่ำเสมอ

องค์ความรู้ใหม่

การพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์ปัจจัยด้านการดำเนินงานที่มีผลต่อการพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดขอนแก่นในมุมมองของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน นำมาวิเคราะห์ปัจจัยและเสนอเป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ได้ 8 ประเด็นดังนี้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและกลุ่มวิสาหกิจควรร่วมมือเป็นเครือข่ายในการพัฒนาและส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในด้านการสร้างองค์ความรู้ ด้านการตลาดส่งเสริมให้กลุ่มวิสาหกิจได้มีการผลิตสินค้าใหม่ ๆ ในรูปแบบใหม่ ๆ ที่ทันสมัย สร้างเรื่องราวของสินค้า (story) ที่น่าสนใจบนพื้นฐานของชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน สอดคล้องกับความต้องการและตรงใจลูกค้ากลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งมีการพัฒนาและออกแบบผลิตภัณฑ์ให้ได้คุณภาพได้รับการรับรองมาตรฐานสินค้า

1.2 กลุ่มวิสาหกิจชุมชนควรได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องทั้งในด้านการบริหารจัดการ ด้านการเงินและระบบบัญชี เพื่อใช้ในการวางแผนและการดำเนินงานกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนต่อไป

2. ข้อเสนอแนะเพื่อทำการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาประเมินกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ไม่ประสบความสำเร็จ ว่ามีเหตุหรือปัจจัยใดที่ทำให้กลุ่มไม่สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง นอกเหนือจากปัจจัยในการพัฒนาศักยภาพเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาแก้ไขให้กลุ่มมีประสิทธิภาพและดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ชินอรส เกียรติไพศาล. (2551). *การดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเขตมโนบุรี*

กรุงเทพมหานคร. ปรินญาธิรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารทั่วไป. วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.

ณัฐพล บัวเปลี่ยนสี ปรีดาพร อารักษ์สมบูรณ์และนิชาญา นราฐปนนท์. (2560). *การพัฒนา*

ศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชน จังหวัดฉะเชิงเทรา. วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏราช

นครินทร์. 1(1), 43-49

- นวรรตน์ นิธิชัยอนันต์ และนภาพรรณ พัฒนฉัตรชัย. (2561). ศักยภาพทางเศรษฐกิจชุมชนชายแดนไทย-กัมพูชา: กรณีศึกษา ชุมชนบ้านโจรก ตำบลด่าน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์. *วารสารวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏเลย*. 13(46), 101-111.
- นันทน์ภัส พงศ์โกณิสสิต. (2552). *การบริหารจัดการของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน อำเภอมืองลำปาง จังหวัดลำปาง*. หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. (2548). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 122 ตอนที่ 6 ก.
- เลิศวิโรจน์ โกวัฒนะ. (2561). *วิสาหกิจชุมชนแฟร์ 2018 เสริมฐานรากเข้มแข็ง สร้างเศรษฐกิจชุมชน*. สืบค้นเมื่อ 13 มกราคม 2562. จาก <https://www.ryt9.com/s/prg/2787712>.
- สยาม ทิมี่ วิไลวรรณ สมโสภณ และเพ็ญณี แนนท. (2558). *การศึกษาศักยภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน : กรณีผลิตภัณฑ์จากใยบัวกลุ่มไทเมืองเพีย ตำบลเมืองเพีย อำเภอบ้านไร่ จังหวัดขอนแก่น*. สืบค้นเมื่อ 6 กันยายน 2561. จาก https://gsbooks.gs.kku.ac.th/58/the_34/th/pdf/HMP32.pdf.
- เสถียรณภัส ศรีวะรมย์. (2559). *ความคิดเห็นของสมาชิกที่มีต่อการดำเนินการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของ สำนักงานสายไหม กรุงเทพมหานคร*. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*. 2(1), 208-225.
- สุดารัตน์ แซ่มเงิน ประเดิม ฉ่ำใจและพัชรวดี ศรีบุญเรือง. (2560). *ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนไวน์ศรีชุมแสง ตำบลท่าไม้รวก อำเภอยาง จังหวัดเพชรบุรี*. *วารสารเกษตรพระจอมเกล้า*. 35(3), 127-136.
- สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2561). *การส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนจากภาครัฐ*. สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2562. จาก <https://www.parliament.go.th/library>.

Journal of Buddhist Education and Research : JBER

ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2563 [189] Vol. 6 No. 1 January - June 2020

อัศม์เดชเดชา ปานท่าไข่ และชญาภัทร กี่อารีโย. (2561). ศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพ
การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารในจังหวัดสมุทรปราการ.
วารสารพัฒนาเทคนิคศึกษา. 30(106), 150-158.

อุทุมพร จามรมาน. (2523). *วิธีวิเคราะห์องค์ประกอบ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Hair, J. F. Jr. Black, W. C., Babin, B. J. Anderson, R. E. and Tatham, R. L. (2006).
Multivariate data analysis. (6th ed). New Jersey: Prentice Hall.

Wronka,M. (2013). *Analyzing the success of social enterprises-critical success
factors perspspective*. Retrieved September 5,2019, from [https://www
.researchgate.net/publication/255682823](https://www.researchgate.net/publication/255682823).

Yamane,T. (1967). *Statistics: An introductory analysis*. NewYork: Harper and Row.